

JAUME BOFILL I BOFILL

ROSER SOLIGUER I VALLS

PERE DARDER I VIDAL

Jaume Bofill i Bofill, fill de Jaume Bofill i Matas i de Margarida Bofill i Gallés, neix el 30 de novembre de 1910 a Barcelona, a la Casa de l'Ardiaca, que aleshores era una casa de pisos de lloguer, i que va deixar de ser-ho al cap d'uns anys per iniciativa del mateix Bofill i Matas, que va proposar que fos destinada a fins institucionals.

L'avi patern d'en Jaume Bofill i Bofill és Joaquim Bofill i Noguer, el 13è de 15 germans (el "tio Noi petit" –tenia dues germanes darrere–), nascuts tots ells a Viladrau, a ca l'Herbolari, i que, més tard, passen a viure a la masia anomenada el Noguer. Naturalment, el "tio Noi petit" no era l'hereu, però així que pogué s'afincà a Viladrau, on va comprar a la família Rusquelles la casa que porta aquest nom. Al moment de la compra només hi havia edificada la casa baixa, del segle XVIII, com la majoria de les cases rurals d'aquesta zona (existeix, però, documentació de Rusquelles del segle XIII), i fou Joaquim Bofill i Noguer qui en va fer construir una altra que s'hi unia, del doble de grandària. Més endavant, als anys 20, el seu fill, Jaume Bofill i Matas, la va redistribuir i en dissenyà la decoració i el mobiliari.

L'avi matern és Jaume Bofill i Noguer, el 3r dels 15 germans (el "tio Noi gran" –tenia dues germanes davant–), que va ser l'hereu del Noguer. Va tenir sis fills amb la seva primera muller, que va morir d'una pulmonia postpart –complicació gens estranya en aquella època– al cap d'un mes del naixement de Margarida, mare d'en Jaume Bofill i Bofill. Ella va ser conscient que es moria i va encomanar la cura de l'educació de la recent nascuda (única noia de la família en aquell moment) al seu fill gran, Ramon Bofill i Gallés, cosa que ell complí escrupolosament: la va fer anar a una escola a Barcelona (la família vivia a Viladrau) i li va donar una educació molt superior a la que es donava a les noies en aquell moment, fins i tot a les que vivien a la ciutat.

En Jaume prové, doncs, d'una família rural, però que anà progressivament establint-se a ciutat. Els avis materns van viure sempre a Viladrau, però els paterns s'instal·laren a Barcelona, on l'avi es dedicà al comerç muntant una merceria al carrer de Carders, amb 100 duros que algú li va deixar. La mare d'en Jaume, Margarida Bofill i Gallés, com hem dit, fou educada en una escola a Barce-

lona i hi visqué com a mínim des del seu casament. Com no podia ser d'altra manera en aquella època, era ella qui tenia cura de la casa i s'ocupava del dia a dia dels fills: "*oh fortitud lleial -de la muller que presideix la pleta- de la nissaga pàl·lida en l'ombradís casal*". El pare, Jaume Bofill i Matas, tot i que nasqué a Olot, ja va viure sempre a Barcelona i va cursar una carrera universitària. Era llicenciat en Filosofia i en Dret, un gran orador, polític i poeta; i no cal dir que va ser una de les personalitats amb gran pes a la Catalunya d'aquell moment.

Es casà amb la seva cosina Margarida i van tenir tres fills: en Jaume, en Joaquim i en Joan. Tota la família va estar sempre especialment lligada a Viladrau, i cada estiu passaven tres mesos o més a Rusquelles. Quan s'hi traslladaven s'havien d'endur de Barcelona des de les espadenyas fins al sucre, la pasta, etc., ja que si bé més d'una masia de Viladrau s'autoabastava, era molt precàriament.

Jaume Bofill i Matas portà els seus fills a l'Escola Montessori de la Mancomunitat. Ell també estava interessat en la renovació pedagògica que tanta força i eficàcia tingué a Catalunya, i no hagué de rumiar gaire en la tria.

L'equip de l'Escola Montessori reunia unes mestres de primer ordre i gent de molta vàlua, com van ser Eladi Homs, Alexandre Galí i Mn. Higini Anglès, molts dels quals eren amics personals de la família Bofill. Mossèn Anglès, que devia viure a prop d'ells, acompanyava en tramvia en Jaume i els seus germans a l'escola (on deia missa diàriament), des de prop de la catedral fins al carrer que ara s'anomena Comte de Salvatierra, on hi havia l'escola Montessori. La missa que deia Mn. Anglès no era obligatòria; se celebrava de cara al poble, dialogada, en llatí, però uns alumnes llegien la traducció al català de l'Ordinari, de l'Epístola i de l'Evangeli.

En Jaume explicava, amb un record ple de vida, com era aquesta escola. El jardí s'estenia des de la Diagonal fins al carrer Comte de Salvatierra i des del carrer de Balmes fins més enllà de la via Augusta, on fa uns anys hi havia el cinema Windsor. Per la via Augusta -que s'anomenava carrer del Carril- hi passava el tren de Sarrià, i el jardí de l'escola, on cada alumne conreava el seu hortet, travessava la via del tren per sota. Dues de les mestres, la Srta. Roig i la Srta. Villuendas, havien anat a Roma a formar-se amb la Dra. Montessori, i tothom treballava amb l'entusiasme i l'eficàcia que caracteritzava aquell moment.

En Jaume recordava que una vegada, essent ell petit, reberen a l'escola la visita de la Dra. Montessori, que demanà a cada nen que digués dos adjectius que s'adiguessin amb la seva mare. Ell, que pel que es veu li agradava ser agut, digué "*panarra*" i "*dormilega*" (el segon segur que no definia la seva mare). La doctora no en va entendre el significat i li van haver de traduir. Es va fer un panxó de riure.

En aquesta línia, explicava també que en plena Dictadura de Primo de Ribera, durant un període en què el seu pare va haver-se d'exiliar, ell va anar

Jaume Bofill i Bofill

amb Mn. Anglès i Mn. Batlle a passar un dia a Montserrat. Van pujar a St. Jeroni, on hi havia un llibre de firmes; a ell li va faltar temps per signar-lo i hi va escriure: "Visca Catalunya lliure. Jaume Bofill i Bofill, 11 anys". Suposem la gràcia que aquest fet deuria fer als seus acompanyants. A la tornada a Barcelona, s'assabentà que el conductor es deia Magí –van fer el trajecte en cotxe– i els va amenitzar el retorn cantant més d'un cop la cançó "Magí pren la serra i al bosc ja se'n va".

Quan va tenir 10 anys, edat en què es realitzava l'ingrés al batxillerat, l'Escola Montessori encara no el cursava (el Montessori va anar creixent a poc a poc i curs per curs) i aleshores van matricular-lo als Jesuïtes, on va estudiar tot el batxillerat. Els seus germans, en Joaquim i en Joan, ja no van haver de canviar d'escola, i van poder cursar tots els estudis a l'Escola Blanquerna, que fou la institució en què es convertí l'escola Montessori en ser clausurada per la Dictadura al 1924.

Comentava sobre el seu canvi d'escola, que aquella llibertat d'esperit amb què s'havia educat de petit, li permeté de trobar-se als Jesuïtes com el peix a l'aigua, i parlava bé i amb respecte dels professors (en aquell moment tots eren Jesuïtes), tant com a persones com en qualitat d'ensenyants.

Als 14 anys perdé la mare. En parlava amb afecte, com és natural, de la malaltia que li causà la mort, però mai manifestava el que representà per a ell aquella pèrdua. A vegades comentava que homes sols no formen família.

Al cap d'uns anys el seu pare es casà amb Montserrat de Quadras, una dona que valia molt. Però aquesta nova etapa, malhauradament, havia de durar poc, perquè Bofill i Matas morí el 1933, al cap de cinc anys del seu segon casament, deixant sis fills, tres de força grans (23 -18 anys) i tres de molt petits, en Josep, en Pau i la Montserrat, el gran dels quals tenia només 3 anys.

Tornant als estudis d'en Jaume, acabat el batxillerat no sabia què triar. El seu pare li proposà de demanar consell a Alexandre Galí. Conservo una carta d'aquest a Bofill i Matas donant-li compte de l'entrevista, on diu : "jo crec que el vostre noi té una vocació clara per les lletres, però ell es nega a estudiar-ne perquè l'única sortida és l'ensenyament i a ell no l'interessa". Que lluny estava de conèixer-se!, perquè va demostrar al llarg de la seva vida que era un mestre nat i exercia aquesta professió amb una veritable vocació i, per tant, amb un gran goig.

Finalment es decidí a estudiar Dret. Estudià la carrera com a alumne lliure des de Viladrau i al juny anava a Barcelona a examinar-se a la Universitat. Ho féu així perquè emmalaltí de tuberculosi i, com que aleshores l'única cosa que es considerava adequada era fer repòs i un clima d'altura, passà quatre anys vivint a Viladrau (del 1927 al 1931). L'hivern el passava només amb la companyia dels masovers, que eren la família Vellvehí, una família excel·lent. Al cap d'uns anys, durant la guerra, morí el masover, en Salvi i, un cop acabada,

la vídua i els fills passaren a ser masovers de la Vila, d'on era procurador en Josep Vellvehí, germà d'en Salvi.

En Jaume considerava negatiu haver passat en aquesta edat tants anys d'aïllament.

Un cop refet de la malaltia i acabats els estudis, passà una de les èpoques més difícils de la seva vida. Intentà diferents feines, des de passant d'advocat fins a treballar en una fàbrica de mitjons; res d'això no l'interessava.

Esclatà la guerra (ell no va ser mobilitzat a causa de la seva malaltia), durant la qual visqué a diferents llocs, un temps a Campdevàrol, un temps a Barcelona i una part a Viladrau amb Montserrat de Quadras, ja vídua, els seus germans petits i llur mainadera. A Viladrau s'ocupava d'anar a buscar menjar per les diverses masies. S'establiren a Can Balet, la casa que ara és de la Roser Bofill i en Llorenç Gomis, que els la cedí la tia d'en Jaume, na Soledat Pascual, vídua de Ramon Bofill. No podien anar a Rusquelles perquè ell i els seus oncles (que en època normal també estiuejaven a Rusquelles) a l'inici de la guerra es trobaven a Campdevàrol, i, per por que confiscuessin la casa –com va ocórrer molt en aquelles circumstàncies– l'havien cedida a uns amics per tal que hi passessin el temps que durés la lluita.

Fou ja en plena guerra que en Jaume entrà en contacte amb el P. Ramon Orlandis, S.J., un home d'un talent extraordinari, filòsof en l'especialitat de metafísica, en una línia que no coincidia amb la de la Companyia. Va ser sota el seu mestratge que en Jaume va descobrir la filosofia i la pròpia vocació. Acabada la guerra el P. Orlandis va fundar una entitat que es deia Schola Cordis Iesu, i que va publicar la revista "Cristiandad", en la qual en Jaume va escriure i hi va col·laborar amb molta dedicació fins cap a l'any 1956.

Durant tota la guerra estudià filosofia de valent i, un cop acabada, el curs 1939-1940, la Universitat va oferir la possibilitat de cursar les carreres que tenien una durada de 4 anys en 2, oportunitat que ell que tenia 28 anys va aprofitar; d'aquesta manera, el juny del 1941 va obtenir la llicenciatura en Filosofia. Al setembre del mateix any guanyava, per oposició amb el número 1, la càtedra d'Institut d'Ensenyança Mitjana de Filosofia. Ja en aquest moment es dedicà a l'ensenyament amb molta il·lusió i eficàcia.

És en aquesta època que ens vam començar a tractar els habitants de Rusquelles i els de can Soliguer; fèiem sovint excursions plegats.

El novembre de 1945 ens casem, i tindrem vuit fills.

En aquest moment ell treballa, a més de continuar en la càtedra, en la seva tesi doctoral. El febrer de 1947 mor el meu pare i deixa una fàbrica de material esmaltat en ple funcionament, i això obliga en Jaume a ocupar-se'n d'una forma o altra fins al 1960, que vam deixar de tenir-hi part. En concret, i amb molta eficiència, estudiava les fórmules químiques que s'havien de preparar per obtenir els esmalts. Gàcies a ell, va ser la primera esmalteria d'Es-

panya que aconseguí una fórmula que permeté suprimir una capa d'esmalt en els utensilis que s'havien d'esmaltar en blanc.

Aquesta fàbrica, i les vuit esmalteries que hi havia a Espanya i que en certa manera estaven associades, van haver d'anar tancant per manca de capital que permetés fer una renovació total del sistema de fabricació adequat a aquell moment.

Crec que la dedicació a la fàbrica, tot i que l'apartava d'una dedicació exclusiva a l'estudi (va estudiar cada dia, incloses les festes, fins a la vigília de la seva mort) l'enriquí molt, i li obrí un món del qual molts intel·lectuals i no intel·lectuals parlaven amb veritable interès i preocupació. Era el que denominaven la "qüestió social", però que la majoria només en coneixia l'existència en teoria. A partir d'aquest moment en Jaume va conèixer quines eren les condicions de vida dels obrers en aquella època tan difícil de l'acabament de la guerra (parlo especialment dels treballadors i de les treballadores no especialitzats, que eren majoria a la fàbrica). A més de tenir un nivell econòmic molt baix, es trobaven amb una mancança total de la més mínima preparació per poder ser autònoms, fins i tot en les ocasions i les dificultats normals de tota vida, i amb la incapacitat ja de poder adquirir cap especialització com a obrers.

Creient que els que sí que es podien salvar eren els joves, es preocupava que, els que ho eren, després de la feina assitissin a l'Escola Industrial, on impartien classes de formació professional en diverses branques; més d'un va assolir un ofici. I per als fills i germans dels obrers, uns 60 o 70, va organitzar una escola en un local apropiat que hi havia a la mateixa fàbrica. En va ser la directora una gran mestra, que ho havia estat de l'Escola Blanquerna, i que encara viu amb tota la seva capacitat d'entusiasme: Rosa Paulí. Aquesta mestra féu meravelles amb aquells nens i nenes, avui dia homes i dones amb els quals encara ens trobem de tant en tant; i no cal dir com la recorden! La majoria de llurs fills i filles ja són tècnics o universitaris.

L'any 1950 (teníem tres fills) en Jaume guanyà per oposició la Càtedra de Metafísica de la Universitat de Barcelona, tasca que com hem dit, conjuminà amb la de la fàbrica, fins al 1960.

Algunes vegades, quan li preguntaven què feia a la fàbrica deia: "sóc fabricant d'orinals" (i això devia córrer, perquè no fa gaire un conegut meu que estimava molt en Jaume, parlant d'una persona que avui té un càrrec polític, explica que li preguntà si coneixia Jaume Bofill, i que aquest respongué: "ah! el fabricant d'orinals" (resposta que el va ofendre). Sobre aquesta mateixa circumstància de combinar les dues feines hi ha una altra anècdota que no vull deixar d'explicar. Una vegada li van demanar que donés una conferència als Salesians de Mataró, dirigida als alumnes més grans. El presentador, que em sembla recordar que era el director de l'escola, va fer la presentació d'en Jau-

me d'una manera completament desproporcionada, alabant-lo sense mesura com a filòsof i també com a fabricant, dient, entre altres coses, que ell atenia dos telèfons alhora (aleshores no hi havia mòbils, ni portàtils). Ell s'ho escoltava amb aquell seu somriure i, quan hagué acabat, digué: "aquesta presentació m'ha recordat una actuació del poeta Carner. Se li presentà un noi demanant-li que el recomanés com a periodista a un dels diaris d'aquell moment. Carner li preguntà: "Jove, fins on el puc alabar sense perjudicar-lo?"

A la Universitat donava classe als dos últims cursos de l'especialitat de Filosofia (els alumnes no solien passar de 7-12 per curs). Contínuament teníem deixebles que venien a treballar amb ell, ja sigui a casa a Barcelona o a Viladrau, i força alumnes que no cursaven filosofia anaven a escoltar-lo i també formaven grup amb els que venien a casa. Obria horitzons, que aquí estaven molt tancats, perquè coneguessin pensadors d'aquell moment. Durant els anys que va exercir a la Universitat convidà a donar cursos a Barcelona diferents professors europeus com Müller, Hayen, Van Breda, Calvez, Lotz, Möeller, Rahner, Gadamer, Biemel, etc. De la seva actuació professional en parla en aquest mateix volum un seu deixeble a l'Institut i a la Universitat: Pere Darder, un dels fundadors, amb en Jaume, de l'Escola Costa i Llobera, i avui dia director de l'Escola de Mestres de l'UAB.

En Jaume era profundament religiós i de profundes conviccions, però sempre obert al diàleg. Vull recordar una felicitació de Nadal que va enviar al seu amic Manuel Sacristán, tan distant d'ell ideològicament, que deia "Cordialmente amigo, cordialmente enemigo".

Era un home desbordant d'idees i molt atent al món que l'envoltava. Deia que a ell li hauria agradat d'exercir un càrrec que existia als EUA que era el d'inventor d'idees. Tenia moltes iniciatives, que empenia personalment o suggeria als altres perquè les emprenguessin. És en aquesta línia que, quan va ser hora de portar els nostres fills a l'escola, enyorant l'escola viva que nosaltres havíem rebut, em va empenyer a fundar l'Escola Sta. Anna, que ell va fer possible amb el seu entusiasme i la seva creativitat. I amb el desig d'intentar reprendre, encara que en la mesura de les nostres possibilitats, aquella pedagogia activa i viva de la qual ja hem parlat i que havia estat segada de soca-rel acabada la guerra. La seva col·laboració consistia principalment a donar idees per ajudar que l'ensenyament fos viu, suggerint qüestions que responguessin a l'interès dels infants i sempre sobre realitats, no un ensenyament només a través de mots.

També va empenyer en Pere Darder i en Pau López a fundar l'Escola Costa i Llobera per a nois (en aquell moment no estava permès l'ensenyament mixt).

Tenia un interès extraordinàriament obert a tot. Una vegada de les que ens convidà a casa seva Pierre Deffontaines (director vitalici, des que es va acabar la guerra, de l'Institut Francès de Barcelona), gran geògraf i pedagog

ple de vida, en fer les presentacions dels diversos professors que formaven el grup, deia: "*Mr. X, qui s'interesse à*" (i citava la seva especialitat). Quan li va tocar el torn a en Jaume, va dir: "*Mr. Bofill, qui s'interesse à beaucoup de choses*".

En Jaume se sentia estretament lligat a Viladrau, i en parlava moltes vegades, com també de la seva família. En coneixia cada racó, la vegetació, parlava amb veritable interès amb la gent del país i admirava la qualitat humana de molts dels pagesos. Sentia un gran respecte per en Josep Salarich (en Pepet), masover de Rusquelles des de 1939, amb qui tenia llargues converses i li demanava parer en més d'una qüestió.

Una vegada, una noia que estava fent la tesi doctoral sobre el vocabulari emprat per Guerau de Liost, estudiant si tenia una procedència culta o bé local, va consultar en Jaume. Li lliurà una llista d'uns 100 mots i escaig. En Jaume anà preguntant a en Pepet la significació de cada mot, i aquest reflexionava i, somrient, els anava desxifrant. D'aquesta manera va poder facilitar a l'estudiant el significat d'uns 95 mots.

Li agradava que els nostres fills aprenguessin d'en Pepet, del seu valor humà, dels seus coneixements arrelats a una realitat molt fonda de la vida. Més d'una vegada, en Pepet, a petició d'en Jaume, se n'enduia algun al mercat de Vic, i sovint també l'acompanyaven a pasturar les vaques.

A l'estiu, anàvem d'excursió cada tarda, i aprofitava per ensenyar als fills a conèixer les diverses varietats d'arbres i herbes i cultius, a collir una canya i convertir-la en una flauta, etc. Tenia traça a cultivar el gran interès (en cada moment i en llur mesura, a través de realitats vives i no només de paraules) que senten els infants, des que desperten a la vida fins als 10-11 anys, "*pel món de miracle*" (com diu A. Galí) que els envolta.

L'interès per Viladrau, i constatant que cada cop menys els cultius d'allí podien donar un rendiment als seus habitants, el portà a posar-se en contacte amb professors de la Universitat que tenien ajudants que eficaçment es dedicaven a cultius de qualitat. I com a conseqüència, proposà al Sr. Mataró d'experimentar el cultiu de cabeces de begònia per exportar. El Sr. Mataró, guiat per tècnics, construí un hivernacle a la seva finca on plantaren les begònies. Al cap d'un any morí en Jaume i sense ell el Sr. Mataró no ho volgué continuar.

Morí el 20 d'octubre de 1965, als 54 anys, després de dos anys i mig de malaltia, durant la qual es preocupà perquè la vida de casa amb els vuit fills i l'àvia, que era una col·laboradora imprescindible, no girés a l'entorn de la seva dolència. I continuà obert a tot el que succeïa a casa, als voltants i al món. Fou en aquest període que Joan XXIII anuncià el Concili. Estudià diàriament i impartí seminaris a casa fins a la vigília de morir. Encara aquell dia van venir les persones que en formaven part, però aquella tarda ja no pogué realitzar-lo.

ROSER SOLIGUER

L'OBRA DEL DR. JAUME BOFILL

Els meus contactes amb el Dr. Bofill –sempre l'he anomenat d'aquesta manera– ocupen un llarg període de temps. Va des del 1948 fins al moment de la seva mort, el 1965.

El vaig tenir de professor de filosofia a l'institut, on sens dubte va reforçar la meva intenció inicial d'estudiar filosofia a la Universitat.

Vaig tornar a ser alumne seu, de metafísica, durant la meva carrera. Va ser en aquest període que vam començar a mantenir una relació constant. Més que professor d'una matèria, va convertir-se en el tutor i el mestre. Recordo l'activitat intel·lectual durant la classe i les converses posteriors, les sessions a casa seva llegint i comentant junts textos de filosofia, una estada d'una setmana al Moianès, on vaig participar en els intercanvis entre un reduït nombre de professors universitaris de filosofia, la meva contribució al funcionament del Departament i a la revista "Convivium", creada per ell, la recerca de beques d'estudis que no arribaven, les converses sobre el meu futur...

Els contactes van continuar durant el que havia de ser la meva dedicació definitiva, l'educació. Per indicació seva vaig acceptar unes classes a la residència dels Jesuïtes de Casp, on, juntament amb altres famílies, havia organitzat els estudis per als seus fills. En el meu grup hi havia els seus dos fills grans.

Posteriorment, un grup de pares d'aquelles famílies i tres professors vam crear una nova escola. El Dr. Bofill i dues persones més van assessorar-ne el desenvolupament. Recordo les converses sobre educació, els contactes amb tota la seva família, les anades a Viladrau, les seves aportacions per obtenir el reconeixement administratiu de l'escola i per impulsar el seu funcionament.

La meva intenció en donar a conèixer els diferents àmbits de la meva relació amb el Dr. Bofill consisteix a fer més entenedor el conjunt d'aportacions que faré sobre la seva persona, al redós dels records que en conservo. Ho distribuiré en quatre apartats.

LA FILOSOFIA

L'acceptació reflexiva d'un marc de referència, el tomisme, explicava en bona part la seva especulació intel·lectual. Donava la impressió que el Dr. Bofill se sentia identificat globalment amb el tomisme i que aquest li donava la clau per interpretar la realitat i per actuar-hi de forma constructiva. Diria que s'hi sentia segur, còmode i lliure. L'adequació entre fe i raó reforçava el conjunt.

A partir d'aquesta situació, tant s'orientava a l'aprofundiment del llegat rebut com a l'estudi de les aportacions de filòsofs del moment, que d'alguna

manera li servien per enriquir el marc originari establert i projectar-lo cap al futur. El seu sentit i la seva interpretació de l'esperança l'esperonava.

Considero que alguns elements caracteritzaven de forma prou evident l'estil de la seva reflexió filosòfica, com és el decantament cap al vessant existencial, cap a la relació filosofia i vida, que en cap moment feia pensar en un intel·lectualisme buit i formal tan propi de la universitat que vivíem en aquell moment. Sens dubte això era percebut pels alumnes i contribuïa a engrescar els que descobrien el seu sentit vital.

D'aquest aspecte, se'n delimitava una dimensió concreta –anticipadora d'una preocupació fortament sentida i estudiada posteriorment–: el paper de la comunicació interpersonal com a font de la veritat i la descoberta filosòfica. La relació personal, d'altra banda, sempre era respectuosa i intensa.

Finalment, cal destacar l'actitud de curiositat i de vivència afectiva de l'especulació i de les conclusions. La dimensió que atorga una importància fonamental al que expressa la frase, de l'abundància del cor parla la boca, i que aportava escalf i proximitat a la comunicació de les seves reflexions intel·lectuals, aspecte que trobava un suport molt sòlid en les característiques personals del Dr. Bofill.

LA DOCÈNCIA UNIVERSITÀRIA

Recordo molt sovint, en el meu exercici professional actual com a professor de pedagogia de la UAB, els trets que aleshores em van impressionar.

Les seves classes impulsaven a pensar, a reflexionar i aprofundir en qüestions bàsiques del programa de la matèria. Com si la finalitat no es deturés en l'explicació de contingut, sinó que es tractava de donar les bases per a l'adquisició d'un mètode, d'una orientació per fer filosofia. Es tractava d'una incidència formativa sobre l'alumne que –crec que no exagero– no formava part de la universitat d'aquell moment.

La seva exposició anava acompanyada de la referència directa i, fins i tot, del comentari de diversos autors i d'altres continguts científics; majoritàriament les classes que rebíem anaven estretament lligades a un llibre o apunts i sovint consistien en una repetició més o menys ampliada del seu contingut.

Tot això representava un repte per a nosaltres, ja que la nostra preparació anterior no anava en aquest sentit, i calia una acomodació que s'havia de realitzar d'una forma gradual i continuada.

El seu entusiasme ajudava a superar la dificultat inicial d'entrar en el nou estil de docència. Es tractava de demanar aclariments en acabar la sessió i de cercar noves informacions per mantenir el fil del discurs. L'activitat reflexiva de l'estudiant s'activava i l'entusiasme del mestre contagiava els estudiants

que s'anaven introduint en el diàleg filosòfic que es plantejava l'aula.

Teníem la consciència que no anàvem a repetir coneixements, sinó a pensar, a atrevir-nos a fer-ho. Però, simultàniament, ens adonàvem de la necessitat de disposar d'un coneixement ampli i profund per iniciar l'aventura del pensament. També en aquest sentit el Dr. Bofill es manifestava rigorós i exigent, com vam poder comprovar en les demandes que ens feia i en els primers exercicis de control.

L'ajut i l'atenció a l'alumne, tot facilitant el contacte i treballant individualment o en grup amb ell, completava el marc docent que impulsava. En aquest sentit, actuava com a conductor de les demandes de l'estudiant a més de facilitar oportunitats per treballar qüestions que ell mateix proposava.

Crec que, tot i pensar que aquesta forma de fer la consideràvem universitària de veritat, la nostra formació ens va impedir de donar una resposta prou satisfactòria.

L'EDUCACIÓ

La concepció global de la persona que informava la seva posició filosòfica, donava sentit a les formulacions pedagògiques.

Vist des del moment present es podria parlar de filosofia de l'educació, però sempre intentant arribar a formes pràctiques d'acció educativa.

La comprensió i l'afectivitat, l'experimentació, la relació entre els coneixements adquirits i el lligam amb experiències reeixides i amb la tradició educativa catalana per un millor plantejament de futur, estarien entre els aspectes més sobresortints que jo destacaria.

En paral·lel amb el que pretenia amb la seva docència universitària, alertava sobre el verbalisme en els aprenentatges que havien de fer els nois i noies. Els coneixements adquirits s'han d'entendre i assimilar i han de remetre a situacions de la vida, conegudes o bé que s'han de facilitar a l'alumne per consolidar l'aprenentatge a través de l'experimentació.

També la crida a la funció de la realitat en l'aprenentatge era una demanda sobre la relació que s'havia d'establir entre les diferents àrees de coneixement. Es tractava d'adonar-nos que les ciències aporten diferents perspectives sobre la realitat i que la relació entre unes i altres enriqueixen el conjunt.

L'afectivitat es concretava en el tracte pròxim i en el diàleg en el coneixement de l'alumne i en la comunicació d'il·lusió per l'esforç i el coneixement. La necessitat de conèixer l'alumne es concretava en la immediatesa de l'intercanvi personal i en el recurs als continguts psicològics. El coneixement s'orientava a l'enriquiment mutu de professor i alumne i al treball comú fet amb la joia de qui construeix un futur millor.

Recordo les seves referències a la qualitat i la significació de la tasca realitzada per l'Institut-Escola com una tradició que calia assumir per superar el formalisme de la secundària i per recuperar els valors de la llengua i la cultura catalanes.

Em referiré finalment a alguns trets personals.

Naturalitat, serenitat i joia són tres trets que em sembla que traspuen en tots els aspectes que es puguin destacar.

Sota aquests trets es manifestava la coherència existent en relació amb el pensament, la fe i l'arrelament al país del Dr. Bofill. Sense vacil·lacions ni estridències, sense manifestacions rotundes ni explicacions reiterades, la seva presència comunicava l'equilibri de la seva vida. Una presència que atreia per la seva autenticitat, pel convenciment que es manifestava tal com era.

Quan s'establia aquest contacte amb la seva persona, hom descobria una actitud radical d'optimisme, un plantejament positiu davant de les persones i les coses. L'interlocutor se sentia acollit i estimulat a treure el millor de si mateix, a pensar el propi entorn com un cúmul de possibilitats ofert a l'esforç i la creació individual. Les dificultats eren per a ser superades i calia prendre les decisions adequades per fer-ho.

La dedicació intensa al que es feia en cada moment es presentava com a font de fruïció, com a exigència de rigor en l'acció i com a expressió de la confiança en les pròpies possibilitats. El Dr. Bofill transmetia il·lusió pel pensament i l'acció, responsabilitat decidida davant de la realitat i disposició permanent a la millora d'un mateix i de l'entorn.

En la relació personal he destacat la sensació d'acolliment i d'estímul que s'experimentava i voldria afegir, de respecte per l'altre. Crec que la seva influència sobre els altres era evident, però no recordo cap acte d'imposició, ni cap forma d'actuació semblant, i sí molta atenció a la meua situació personal. Assumia els fets que se li presentaven, considerant-los importants, com si fossin qüestions que ell havia de plantejar-se en profunditat. La naturalitat i la senzillesa amb què ho feia produïen un efecte engrescador.

Com passa quan s'intenten explicar situacions viscudes intensament, tinc la impressió de no haver transmès tot l'essencial.

Agraïxo a la Sra. Roser Soliguer l'oportunitat d'escriure aquestes ralles i de poder reviuir moments que formen part de mi mateix.

PERE DARDER